

NİĞDE GÜLLÜCE KÖYÜ ŞEYH İBRAHİM TEKKESİ'NİN KÜMBETİ VE TÜRRESİ

Doç. Dr. Halit ÇAL

Niğde merkez ilçeye bağlı, 14 km. uzaklık-
taki Güllüce Köyü'nde, şimdi köyün me-
zarlığı olarak kullanılan alan içinde birbiri-
ne yakın bir kümbet ve bir türbe bulunmaktadır
(Çiz. 1). Tekke binası günümüze gelememiştir.

1- ŞEYH İBRAHİM KÜMBETİ

Yaptıran: Köy halkından Ahmet Altunhoca-
oğlu, kümbetin Koyunlulu Halil Ağa tarafından
yaptırıldığını ifade etmiştir. Bânisi olmaktan çok,
yapıyı tamir ettiren birisi olmalıdır.

Yapan: Bilinmiyor.

Plan: Kare planlı bir yapı ile bunun güney du-
varına eklenmiş daha küçük ikinci bir yapıdan
oluşmuştur (Çiz. 2). İki yapı beraber kuzey güney
doğrultusunda yaklaşık dikdörtgen plan teşkil et-
mektedirler.

Her iki yapının batı duvarı, tek bir duvar şek-
lindedir. Ana yapının girişi bu cephenin kuzey
ucundadır. Küçük mekâna geçiş ise asıl türbe yapı-
sının güney batı köşesine yakın bir kapı ile sağlan-
mıştır. Büyük mekân içten kubbe dıştan külah, kü-
çük mekân ise tonoz ile örtülmüştür (Çiz. 3).

Cepheler:

Batı Cephesi: Cephe kuzey güney yönünde
eğimli toprağa oturmaktadır. Kesme taş malzeme
ile yapılmıştır. Türbenin düz atkılı kapısı kuzey kö-
şeye yakın yerleştirilmiştir. Kapının hemen güne-
yinde dikdörtgen biçimli küçük bir pencere yer alır.
Bunun üzerinde cepheyi sınırlayan yalın bir saçak
görülür. Saçaktan itibaren, eşit olmayan sekiz ken-
narlı kasnak ve ona oturan, yine düzgün olmayan
sekiz yüzlü külah bulunmaktadır (Çiz. 4).

Sonradan eklenen kısmın batı duvarı asıl me-

kân batı duvarının bir devamı gibi yapılmıştır. Mal-
zemesi yine aynıdır. Yalnız ilk kısımdan daha alçak-
tır. Saçaktan sonra, tonozun eğimine uyan bir be-
tonla kaplanmıştır. Cephenin güney ucunda, saça-
ğın hemen üstünde, ana yapıdaki mezarın şahide-
sine benzer, sarıklı bir mezar taşını andıran bir taş
alem konulmuştur. Bu alem muhtemelen tonozun
tepe noktasındaki deliğin üstünde bulunuyordu
(Çiz. 4) (Res. 1).

Güney Cephesi: Güneyden bakıldığında eklen-
en kısmın güney duvarı ile bunu bittiği doğu kö-
şesinden itibaren, arkadaki ana yapının güney du-
varının doğu ucu görülür. Malzeme her ikisinde de
kesme taşdır. Yalnız arkadaki türbenin cephesinin
alt kısmında iri moloz taş örgülü bir kısım görülür.
Batı cephesinde olduğu gibi burada da cephe yalın
bir saçakla son bulur. Saçaktan sonra arkadaki
kümbetin kasnak ve külahı görünür. Külahın gü-
ney yüzünde yuvarlak bir pencere bulunmaktadır
(Çiz. 5) (Res. 2).

Doğu Cephesi: Cephe, batı cephesi gibi ku-
zey güney yönünde eğimli araziye oturur. Kuzey-
deki ana kısmın cephesi daha önde, güneydeki ek-
lenen kısmın cephesi daha geridedir. Her ikisinde
de malzeme kesme taşdır. Ana mekân cephesi ba-
tı cephesinin simetriği gibidir. Yalnız burada cep-
henin yaklaşık ortasında dikdörtgen mazgal pen-
cere bulunmaktadır (Çiz. 6) (Res. 3).

Kuzey Cephesi: Arazi eğiminden dolayı üstte
ve en kısa olan cephedir. Kesme taş malzemeli
cephe tamamen sağırdır. Taş derzler çimento ile
sıvanmıştır. Yine cepheden sonra saçak, kasnak ve
külah görülür. Külahın bu cephedeki yüzünde de,

Rölöve çalışmalarına yardım eden, fotoğrafları çeken meslek-
taşım Dr. Mustafa Denктаş'a teşekkür ederim.

güney cephesindeki gibi yuvarlak bir pencere yer alır (Çiz. 7).

İç Mekân: Batı cephesindeki kapıdan, bir basamakla kümbet ana mekânının içine inilir. Güney duvarına ve birbirine bitişik iki mezar bulunmaktadır. Mezarlardan güneydeki, duvara bitişik olan daha yüksektir (Çiz. 3). Mezarlar dikdörtgen prizma şeklinde ve taş malzemelidir. Kuzeydeki mezarda dikdörtgen prizmal, basit bir ayak taşı ile..... şeklinde bir baş taşı -klasik dönem sonrası olmalıdır-, güneydekinde ise yalnızca üçgen tepelikli dikdörtgen prizmal bir ayak taşı vardır (Res. 4). İç mekân, kubbe içi dahil sıvanmıştır. Kubbeye geçişlerde kötü işçilikli birer köşe kemeri kullanılmıştır. Yalnız kapının üzerine gelen kısımda köşe kemeri yapılmamış, daha üstteki kapı kemerinden sonraki kısım, bir tür arslan göğsü şeklinde kubbe eteğine kadar yedirilmiştir (Res. 5).

Bu mekânın güney batı köşesindeki dikdörtgen kapı açıklığı ile güneydeki ek mekâna geçilir. Burası ana mekâna göre daha alçaktır (Çiz. 3). Mekânın üst örtüsü, külah ile tonoz karışımı, dört yüzlü bir külah veya köşeleri tam belirlenmemiş bir aynalı tonoz biçimindedir (Res. 6). Kaba yonu moloz taş ile yapılmıştır. Tepe noktasına içi delik bir taş yerleştirilmiş, üstüne sonradan dıştan bir taş konulmuştur. Mekânın güney duvarına bitişik olarak yapılan mezarın batı ucunda, dikdörtgen bir taş bloktan ibaret baş taşı vardır. Herhangi bir süsleme veya yazı yoktur (Res. 7).

Bezeme: Kümbet ve ek kısımda hiç bir bezeme yoktur.

Tarihlendirme:

Kümbette, kitabe veya tarihlere dayanarak hiç bir yazılı belge yoktur. Kümbetin adı geçmemekle beraber, Hurufat Defterlerinde Güllüce Köyü'nde Şeyh İbrahim Tekkesi'nden söz edilmektedir. Köy halkından Şeyh Mustafa'nın torunlarından olduğunu ifade eden sayın Ahmet Altınhocaoğlu da (78 yaşında) kümbette Şeyh İbrahim ve Şeyh Mustafa'nın yatıdığını, küçük mekânda ise ikisinden birinin kızının gömülü olduğunu ifade etmiştir. Belgelerde bu köyle ilgili olarak iki isim geçmektedir: 1697¹, 1708², 1805³, 1810⁴, 1858⁵ tarihlerinde "Niğde kazası Güllüce karyesinde Şeyh İbrahim Tekyesi..." nden; 1755/56⁶, 1886 tarihli belgede ise⁷ "Güllüce karyesinde vaki Şeyh Mustafa Tekyesi'nden" söz edilmektedir.

Köyde halen ayakta bir tekke binası yoktur. Ancak birbirine yakın bir kümbet ve bir türbe vardır. Bu durum tekkenin önce Şeyh İbrahim adını taşıdığını, daha sonra makama oturan Şeyh Mustafa'nın da sevilen bir şeyh olması dolayısıyla (tarihini belirleyemediğimiz) makama oturma tarihinden sonra her iki ismin beraber kullanıldığını düşünmenin doğru olacağını gösteriyor. Biz, bütün

bunlara dayanarak, yapıyı Şeyh İbrahim Kümbeti olarak isimlendirdik.

Görüldüğü gibi yazılı belgelerde tekkenin adı geçmekle beraber kümbetten söz edilmemektedir. XVI. yy. tahrir defterlerinde yapının adı geçmemektedir⁸. Ancak tahrir defterlerinde bazan her yapının kayıtlı olmadığı da bilinmektedir. Kümbet, tekkenin adının geçtiği, ulaşabildiğimiz en eski tarih olan 1697 yılından önce veya sonra yapılmış olabilir.

Bu durumda kümbetin mimarisini inceleyerek buradan bir sonuca ulaşmanın mümkün olup olmayacağını gözden geçirmek gerekiyor:

Kümbet ana yapısının ilk yapıldığı günkü durumunu koruyamadığı açıktır. Doğu cephesinde kuzey uçtaki, batı cephesinde de güney uça taş sıralarındaki şaşma, iç mekânda köşe kemerlerindeki kötü işçilik, kümbetin bir onarımdan geçtiğini

1. VGM Arşivi, 1140 Numaralı Hurufat Defteri, s. 353: "Niğde'de Güllüce Karyesinde Seyyid İbrahim Tekyesi'nde asuriyye mütevellisi Seyyid Mehmed'e teccid Şaban 1108"
2. VGM Arşivi, 1131 Numaralı Hurufat Defteri, s. 79: "Niğde'de Güllüce nam karyede Seyyid İbrahim Tekyesi'nde vakf eylediği yevm-i asure mütevellisi Seyyid Mehmed'e teccid. Sehr-i Zi'l-hicce 119"
3. VGM Arşivi, 561 Numaralı Hurufat Defteri, s. 134: "Niğde kazasında Güllüce nam karyede Şeyh İbrahim Tekyesi'nin ba muayyene tekyenişini olan Seyyid Ebubekir bila veled fevt, mahlulundan müteveffanın emmisi Seyyid İbrahim zide salahuya inayet buyruldu. Cemaziye'l ahir 1220"
4. VGM Arşivi, 561 Numaralı Hurufat Defteri, s. 134: "Niğde kazasında Güllüce nam karyede Şeyh İbrahim Tekyesi'nin yevm-i asurana meşrut evkafının ber mucibi şart-i meşrutiyet üzere mütevellisi olan diğer Seyyid Mehmed bila veled fevt mahlulundan karindasi oğlu Seyyid İbrahim'e inayet buyruldu 1225"
5. VGM Arşivi, 149 Numaralı Konya Esas Defteri Sıra No: 1415: Niğde'de Küplüce (Güllüce olması gerekir) karyesinde Şeyh İbrahim Tekyesi tekyenişini es-Seyyid Receb Efendi'nin ölümü ile yerine oğlu Mehmed Efendi tayin edilmiştir.
6. VGM Arşivi, 1131 Numaralı Hurufat Defteri, s. 72: "Niğde'de Güllüce nam karyede Şeyh Mustafa vakfının tevliyeti evlad-ı ekberine meşruta ahardan Seyyid Mehmed ref'inden evlatdan Seyyid Bekir'e kadı Hasan arzıyla"
7. VGM Arşivi, 149 Numaralı Konya Esas Defteri, Sıra No 738: Güllüce Köyü Şeyh Mustafa Tekkesi tekkenişini es-Seyyid Ali Efendi'nin ölümüyle yerine oğlu Ali Efendi tayin olunmuştur.
8. Niğde'deki Türk mimarisi hakkında bir çalışma yürüttüğümüz için, ilgili yayımların büyük bir kısmını taradık fakat bu yapının adına rastlamadık. Aynı şekilde elden geçirdiğimiz 7,8,11,12 numaralı Niğde şer'iyye sicillerinde; 992 H. Tarihli Niğde Mufassal Defteri ile 991 H. tarihli 275 Numaralı Defter-i Liva-i Niğde'de; Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Arşivi 135 Numaralı Defterde; Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Mikrofilm Servisi 1047 Numaralı Tapu Defteri'nde kayıtlı değildir. Bunların dışında diğer XVI. yy. arşiv belgelerinde de yapıdan söz edilmez. Bkz. M. Oflaz, **16. Yüzyılda Niğde Sancağı**, A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 1992, s. 135-138.

ortaya koyuyor. Ancak bunun ölçüsünü belirlemek zordur. Plan ve örtü düzeninde değişiklik yapılmadığı söylenebilir.

Batı cephesinde derzlerdeki şaşma, güney uçtadır ve sonrası ek mekânın duvarı ile bütünlük gösterir (Çiz. 4). Burada üç seçenek tartışılabilir:

a- Duvardaki oynama, güneydeki mekân eklenirken, iki duvarı birbirine sağlam olarak bağlamak için, kaplama taşlarının biraz geriden sökülmesi ve ek kısmı duvarının yapılması sonucu oluşmuştur.

b- Ek mekân yapıldıktan sonraki bir tarihte yapıda herhangi bir sebeple tahribat meydana gelmiş, ek kısımdaki yıkılma daha çok olduğu için bu kısmın duvarı yenilenirken kısmen kümbet duvarına da girilmiştir.

c- Güneydeki mekân sonradan yapılmıştır. Fakat bu mekân eklenirken ana yapı da harap durumdaydı. Çünkü doğu cephesinde derz sıralarındaki şaşma, kuzey uca kadar gitmektedir. Yeni bir belge bulunmadıkça bu seçeneklerden birini tercih etmek zordur.

Ana yapı mevcut durumuyla, kare planlı, içten sivri bir kubbe dıştan külahla örtülü bir yapıdır. Kare planlı, içten kubbeli dıştan külahla örtülü kümbetler özellikle XII. yy.dan itibaren Batı Türkistan'da yaygın olarak görülür. Çokgen, daire veya kare planlı, içten kubbe dıştan külahlı kümbetler, XII-XIII. yy.da Anadolu Selçuklularında da devam eder⁹. Bu örnekler genellikle iyi malzeme kullanılmış, düzgün planlı, ince işçilikli çift kabuklu örtü düzenlemesinden dolayı düşey karakterli yapılarıdır.

Örneğimiz ise planı, işçiliği, kubbeye geçişi ile iyi bir işçilik göstermez. Bunların yapıda sonradan yapılan tamirlerle mi oluştuğunu yoksa ilk yapıldığında mı böyle olduğunu söyleyebilecek durumda değiliz. İçten kubbe, dıştan sekiz yüzlü külahla örtülüdür. Fakat, örneğin Selçuklu kümbetlerinde olduğu gibi, düzgün, sekizgen bir külahtan söz edilemez. Yine bu örneklerde olduğu gibi külah yüksek değildir. Buradaki örtü, kubbe-külah karışımı ikinci sınıf bir uygulamadır. Sekiz yüzlü külahtan çok, kubbe et kalınlığının sekiz kenarlı külahla benzetilmeye çalışılmış hali gibidir. Kasnaklıktan itibaren sekiz kenar açıkça bellidir. Ancak bu kenarlar açıkça tepeye kadar yükselemezler. Yarı yükseklikte ana eksen yüzlerine yedirilmişlerdir.

Beylikler döneminde, Selçuklu üslubu ve işçiliğini sürdüren örneklerin yanı sıra, büyük ölçüde ekonomik güçsüzlükten kaynaklanan, kötü malzemeli düşük işçilikli yapılar da görülebilmektedir. Niğde şehir merkezinde XV. yy.a tarihlenen¹⁰ -biz de buna katılıyoruz- Esen Bey Kümbeti böyle bir örnektir. Külah tamamen yıkılmıştır. Duvara oturmasındaki işçilik ve buna bağlı olarak geçiş elemanı ikinci sınıf bir işçiliğe sahiptir.

Bu yüzden örneğimizi tarihlemeye çalışırken Beylikler dönemi benzer yapılarından itibaren kar-

şılaştırmaya başladık. Kare plan, içten kubbe dıştan sekiz kenarlı külahlı olan Konya Fakih Dede Kümbeti (1455), Damsaköy Taşkın Paşa Kümbeti (1342), XIV. yy. ortasına tarihlenen Kayseri Alaca Kümbet¹¹, Polatlı Hacı Tuğrul Kümbeti, Kızılcahamam Tekke Köyü Durhasan Şah Kümbeti, Beypazarı Tekke Köyü Karadavut Kümbeti, Beypazarı Boğazkesen Kümbeti, Çine Eski Çine Köyü Ahmet Gazi Kümbeti, Sivrihisar Alemşah Kümbeti¹² düzgün planları, kasnakları, yine düzgün sekizgen külahları ile itinalı işçiliğe sahip örneklerdir.

Yahyalı Yahya Gazi Kümbeti kare planlı, pandantifli, içten yuvarlak kubbeli dıştan örneğimizde olduğu gibi iki eğimli sekiz kenarlı, basık külahlı olan bir yapıdır. Bu şekli ile XIX. yy.a tarihlenmektedir¹³.

XV. yy. ortasına tarihlenen¹⁴ Kırıkkale Sulakyurt Şeyh Bedreddin Sami Kümbeti kare planlı, tromplu, yüksek sekizgen kasnaklı, iyi işçiliğe sahip bir örnektir. Sekiz kenarlı külahının ayrı bir örtü gibi değil de kubbe et kalınlığının dış biçimlenişi gibi düzenlenişiyse örneğimize benzer.

Kare planlı, pandantifli Seydişehir Harun Veli Kümbeti 1320 tarihlidir. Örneğimizdeki gibi olan iki eğimli sekiz kenarlı külahının tamir sonucu bu şekli aldığı kabul edilir¹⁵.

Yine kare planlı, tromplu, sekiz kenarlı, kasnaklı, içten sivri kubbeli, dıştan sekiz kenarlı külahlı olan Sivas Çoban Kümbeti, külahın kubbenin dış biçimlenişi gibi yapılması ile örneğimizi andırır. İlk halinin 1320 yılına ait olabileceği, sonradan tamir edildiği ifade edilmiştir¹⁶.

Bu kare örneklerin dışında, XV. yy. ilk yarısına tarihlenen onbir kenarlı Kırıkkale Delice Küçükafşar Köyü Kara Baba Kümbeti sivri kubbe-külah ilişkisi bakımından; XV. yy. ilk yarısına tarihlenen Kırıkkale Keskin Koçu Baba Kümbeti yine basık külahı ile örneğimize benzer¹⁷.

Beylikler ve Osmanlı döneminde kümbetler Bitlis, Van, Erzurum, Kayseri, Sivas, Diyarbakır, Konya illerinde yoğunlaşmıştır. Orta Anadolu ve

9. M. Oluş Arık, **Beylikler Devri Sonuna Kadar Anadolu Türbeleri**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 1962; O. Cezmi Tuncer, **Anadolu Kümbetleri**, C.I. Ankara, 1986; H. Önkol, **Anadolu Selçuklu Türbeleri**, Ankara, 1996; O. Aslanapa, **Türk Sanatı**, C.I. İstanbul, 1972, **Türk Cumhuriyetleri Mimarlık Abideleri**, Ankara, 1996.
10. M. Özkarı, **Niğde'de Türk Mimari Eserleri**, Erzurum 1996, s. 166.
11. Orhan C. Tuncer, **Anadolu Kümbetleri -Beylikler ve Osmanlı Dönemi-**, C.III, s. 42-44,109-112,129-132.
12. O.C. Tuncer, **a.g.e.**, C.II, s. 26,30,36,40,54,220.
13. O.C. Tuncer, **a.g.e.**, C.III, s. 54-56.
14. O.C. Tuncer, **a.g.e.**, C.III, s. 62-65.
15. O.C. Tuncer, **a.g.e.**, C.III, s. 91-94.
16. O.C. Tuncer, **a.g.e.**, C.III, s. 173-77.
17. O.C. Tuncer, **a.g.e.**, C.III, s. 60-62; C.II, s. 58-60.

Batı Anadolu'ya doğru gittikçe sayıları azalır. Kümbetler Selçuklu dönemine göre Beylikler ve Osmanlı dönemlerinde daha çok yapılmışlardır. O.C. Tuncer'in değerlendirmeye aldığı 173 kümbetin %47'si XIV. yy.da, %25'i XV. yy.da, %12'si XVI. yy.da, %6'sı XVII. yy.da, %6'sı XVIII. yy.da, %3'ü XIX. yy.da yapılmıştır¹⁸.

Kümbetler, Osmanlı merkezi gücünün daha az hissedildiği, kapalı bir yapıya sahip olan Doğu Anadolu bölgesinde XVI. yy.dan sonra da yapılmaya devam edilmiş, diğer bölgelerde bir kaç örnek dışında ortadan kalkmıştır. XVI. yy.dan sonra yapıldığı belirtilen kümbetlerden Nevşehir Bektaş Efendi, Bitlis Şeyh Tahir-i Gurgi, Bitlis Saidiye, Ağrı İshak Paşa Sarayı Kümbeti, Niğde Şeref Ali Kümbeti'nin (bu yapı 1865/66 tarihli kitabesi ile kümbet biçiminin Niğde'de XIX. yy.daki tek örneğidir, kitabesine göre mevcut bir yapı yenilenmiştir, bu yenileme sırasında yapının eski biçimine sadık kalındığı düşünülebilir) dışındakiler tarihlleme yoluyla bu yüzyıllara verilmişlerdir. Yani kesin tarih taşıyan beş yapı dışındakiler sayılmaz ise XVI. yy.dan sonra bu oran daha da düşmektedir.

Görüldüğü gibi, mimari açıdan yapılan değerlendirilmede, Şeyh İbrahim Kümbeti'ne benzer, yapım tarihi kesin olarak bilinen bir örnek bile yoktur. Külah biçimlenişi örneğimize benzeyen Yahya Gazi Kümbeti, Seydişehir Harun Veli Kümbeti, Sivas Çoban Kümbeti'nin bu kısımlarının onarıldığı belirtilmiştir. Bu durumda mimari açıdan doğru bir tarihlleme yapmak mümkün görünmüyor.

Sözü edilen örnekler gibi Şeyh İbrahim Kümbeti de tamir görmüştür. Daha önce belirtildiği gibi onarımın yapının bugünkü şeklini etkileyip etkilemediğini belirlemek zordur. Ancak kötü işçilik ve kubbedeki pencerelerin durumu yapının geç dönemde elden geçtiğini gösteriyor. Niğde şehir merkezinde, harap olduğu belirtilen Kemal Ümmi Türbesi'ne Cemaziye'l evvel 1220 H/1786 M. yılında bir türbedar tayin edilmiştir¹⁹. Harap bir yapıya görevli tayin edilmesi pek kabul edilebilir değildir. Bu durum türbenin bu yıl civarında onarıldığını ortaya koyuyor. Türbenin kubbesindeki yuvarlak pencere de bu tamirde yapılmış olmalıdır. Yani Niğde çevresinde kubbede yuvarlak pencere kullanılmasının 1786 yılı civarında başladığını söyleyebiliriz.

Hurufat defterlerindeki 1697 yılından başka yapının ilk halini XVII. yy.dan önceye götürebilecek yazılı bir belgeye ulaşamadık. Mimari veriler XVIII. veya XIX. yy.da kümbetin elden geçtiğini gösteriyor. Benzer örnekler XV-XIX. yy.lar arasında görülebilmektedir. Tekkenin ikinci mezar yapısı olan türbedeki taş sanduka, Anadolu'da özellikle XV. yy.da yaygındır. Kümbet için açık bir belge olmasa da, en azından bu köyde XV. yy.a inebilecek bir yerleşime işaret etmesi bakımından dikkat çekicidir.

2- TÜRBE

Yeri: Şeyh İbrahim Kümbeti'nin 24 m. batısında bulunmaktadır.

Yaptıran: Bilinmiyor.

Yapan: Bilinmiyor.

Planı: Kare planlı küçük bir yapıdır. Girişi doğu duvarı ortasındadır. Sivri beşik tonoz örtülüdür (Çiz. 8).

Cepheler

Kuzey Cephesi: Yapı kuzey güney eğiminde bir arazi üstüne kurulmuştur. Bu yüzden cephe, diğer cephelere göre yarı yüksekliğe kadar toprak doludur. Moloz taş örgü ile örülmüş cephe sağırdır.

Batı Cephesi: Arazi eğimi bu cephede daha belirgindir. Yaklaşık ortasından, yatay ahşap bir hatilla ikiye bölünmüştür. Hatılın hemen altında, güney uca yakın sonradan kapatılmış, dikdörtgen bir kapı yer almaktadır. Kapı atkı taşının hemen üstünden geçen ahşap hatılın üzerinde, içi kare biçiminde oyuk yatay dikdörtgen bir taş bulunmaktadır. Bir kitabe yuvası olduğu anlaşılmaktadır. Cephe ahşap hatılın altında kalan kısımda, kapı ile güney köşe arasındaki kısım tamamen, kuzey ucu üst örtüye kadar düzgün kesme taş, diğer kısımlar kaba yonu ve moloz taş örgü ile yapılmışlardır. Düz dam, güneye doğru eğimlidir (Çiz. 9) (Res. 8).

Güney Cephesi: Kuzey cephesi gibi sağırdır. Batı cephesindeki hatıl bu cephede de devam eder. Köşeler kesme taş, hatılın altı kaba yonu, üstü moloz taş örgülüdür. Yine batı cephesindeki gibi burada da hatılın üstünde kalan moloz taş örgüde, çimento derzlerden anlaşıldığı kadar yenilenme vardır (Res. 9).

Doğu Cephesi: Batı ve güney cepheleri dolaşan hatıl, aynı hat üzerinde bu cepheyi de ikiye bölmektedir. Cephenin ortasında, hatılın altında dikdörtgen biçimli kapı, hatılın üstünde her kenarı tek parça taştan yapılmış dikdörtgen küçük bir pencere bulunmaktadır. Malzeme olarak yine köşelerde kesme taş, aralarında moloz taş örgü kullanılmıştır (Çiz. 10) (Res. 10).

18. O.C. Tuncer, **a.g.e.**, C.III, s. 254.

19. VGM Arşivi, 1155 Numaralı Hurufat Defteri, s. 55: "Niğde'de medfun Şeyh Kemal Ümmi kuddise sırruhu'l aziz hazretlerinin türbe-i kudsiyesi harab binası olub türbedarı olmayub silsile-i meşayih-i kiramdan Şeyh Seyyid Mehmed bin Hacı Mehmed'e kadı arzıyla. Cemaziye'l evvel 1200"; M. Özkarcı, **a.g.e.**, s. 168'de türbeyi, Kemal Ümmi'nin ölüm tarihi olan 1475/76 yılına tarihlemiştir. Türbenin ilk yapımı için bu tarih doğru olmalıdır. Ancak türbe kubbesindeki yuvarlak pencereler yapının en azından kubbesinin 1786 yılı civarında biçimlendiğini ortaya koyuyor. Kemal Ümmi Camisi'nin yapılması ve türbeyle birleştirilmesi de türbenin tamiri ile aynı zamanda olabilir.

İç Mekân: İç mekânda iki mezar vardır. Bunlardan güney duvarına bitişik olan dörtgen planlıdır. Taş malzemeyle örtülmüştür. Basit bir mezardır. Bunun hemen kuzeyinde ise üç kademeli taş bir sanduka vardır (Res. 11). Her ikisinde de kitabe yoktur.

Yapı basık sivri kemerli tonoz ile örtülmüştür (Çiz. 11). Tonoz kuzey güney yönünde üç askı kemeri ile desteklenmiştir (Çiz. 12). Kemerler kesme taş, duvarlar moloz taş malzemeyle yapılmıştır (Res. 12). Batı duvarında örülen kapının yanısıra bunun kuzeyinde doldurulmuş bir niş vardır. Bu duvarın durumundan önce örtünün yapıldığı, onun altına duvar örüldüğü anlaşılmaktadır.

Yapının hangi amaçla yapıldığını bilmiyoruz. Doğrudan türbe olarak mı yapıldı yoksa tekke binalarından biri idi de sonradan mı türbe olarak kullanılmaya başlandı, açık değildir. Yapının ilk girişinin batı cephesinde olduğu, sonradan kapatılarak doğu cephesine bir kapı açıldığı anlaşılıyor. Bu şekliyle kare plan ve beşik tonoz örtü, alışıldık türbe uygulamalarından değildir.

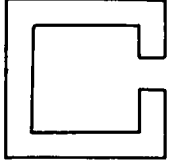
Sivri beşik tonoz, her dönemde değişik yapı tiplerinde kullanılan bir örtü düzenidir. Yalnızca örtü düzenine dayanarak bunu tarihlemeye kullanmak bizi bir sonuca götüreceği gibi görünmüyor. Özellikle taş malzemenin kullanıldığı güney doğu Anadolu ve Orta Anadolu mimarisinde, her dönemde cami, han gibi yapılarda tercih edilmiştir. En yakın merkez olarak Niğde şehir merkezinde 1357 tarihli Sarı Han ve XVII. yy. ortalarına tarihlenen Paşa Hanı²⁰ dikdörtgen planlıdır ve sivri beşik tonozla örtülmüşlerdir. Türbelerde ise daha çok dikdörtgen planlı eyvan türbelerde görülmektedir. Örneğimizde olduğu gibi, kare planlı türbelerde bu örtüye rastlamadık. Bu yapıda ilgi çekici olan, çok küçük bir yapı olması ve düz ahşap kirişlemeyle çok rahat örtülebilir olmasına rağmen, beşik tonozun tercih edilir olmasıdır. Bu yapının ekonomik ve idari bir çöküşün olduğu XIX. yy. dan önce yapılmış olabileceğini düşündürüyor.

Görüldüğü gibi yapıda mimari açıdan, malzeme bakımından tarihlemeye kullanılacak farklı bir özellik yoktur.

Yapıdaki taş sanduka bu açıdan biraz daha dikkate değer görülüyor. Kademeli tek parça sandukalar Anadolu'da Selçuklularında örnekleri bulunan bu tip, Beylikler döneminde yaygınlaşmıştır. Ahlat örnekleri XI-XII. yy.a, Tokat örnekleri XV. yy.a, Gevaş örnekleri XIV-XVI. yy.a aittir²¹. Bursa'daki mezartaşları iki kademelidir. Örnekler 1389, 1411, 1436, 1413 yıllarındandır²². Amasya'daki 134 mezartaşından 35'i taş sanduka biçimindedir. Bunlardan 17'si iki, 5'i üç kademelidir. 13'ü şahidelidir. Yoğun bir şekilde yazı, geometrik ve bitkisel bezemelidir²³. Bu tip, az da olsa XVI. yy. da da görülür²⁴.

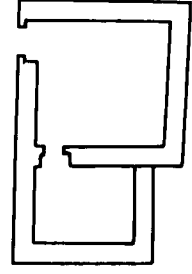
Sonuç olarak türbenin yapım tarihi yüzyıl olarak bile belirlenememektedir. Tekkeden söz eden en eski yazılı belge 1697 yılına aittir. Yapı bu tarihten önce veya sonra yapılmış olabilir. Çok basit ve elden geçmiş bir yapı olduğu için planı, malzemesi, örtü düzenine dayanarak daha sağlıklı bilgi vermek mümkün değildir. Ancak dolaylı bir akıl yürütme ile; 360 X 360 cm. ölçülerinde küçük bir yapıda, tavanı düz ahşap kirişlemeyle kolay, ucuz, basit ve rahat bir şekilde geçmek dururken, beşik tonoz kullanılması, yapıda sağlamlığın ön planda tutulduğu, daha rahat bir döneme yani en azından XIX. yüzyıl öncesine verilebileceğine işaret eder. Taş sandukanın biçimi, bu yapı olmasa bile bunun yerindeki bir yapının en azından XV. yy.a kadar inebileceğini düşündürüyor.²⁵

20. M. Özkarıcı, a.g.e., s. 19,179.
21. B. Karamağaralı, **Ahlat Mezartaşları**, Ankara, 1992, s. 10,33,44, res. 40.
22. D. Karaçağ, **Bursa'daki 14-15. Yüzyıl Mezartaşları**, Ankara, 1994, s. 27,29,72,135.
23. G. Aydoğdu, **Amasya Mezartaşları**, G.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1997, s. 223.
24. G. Aydoğdu, a.g.e., s. 22.
25. Tekkenin dışında, Güllüce köyünde bir de Şeyh Abdullah Ağa Camisi hakkında da bilgiler bulduk. Sayın Ahmet Altunhocaoğlu, caminin Güllüce Köyü aşağı mahallesinde olduğunu ve 150-200 yıl önce yıkılmış olduğunu duyduğunu ifade etmiştir. Cami ile ilgili belgeler: 1- VGM Arşivi 1146 Numaralı Hurufat Defteri: "Niğde'de Güllüce nam karyede Şeyh Camii'ne yevmi nim akçe ile imam ve hatip olan Süleyman fevt, mahlulundan Seyyid Ebubekir'e..... tevcih. Cemaziye'l evvel 1182 H/1768 M. 2- 560 Numaralı Hurufat Defteri, s. 70: Niğde kazasında Güllüce karyesinde Abdi Şeyh binası camiine yevmi nim akçe vazife ile nisf hisse muallim-i sıbyan..... tevcih..... 15 Rebiü'l-evvel 1227 H/1812 M. 560 Numaralı Defter s. 74. Niğde kazasında Güllüce karyesinde Abdi Şeyh binası camiye yevmi nim akçe vazife ile imam ve hatip olan..... Seyyid Ebubekir fevt mahlulundan lede'l imtihan istihkakı zahir ve nümayan olan Ömer bin İbrahim'e naibi Mehmed Abdi (?) arzıyla tevcih virildi. Şehr-i Rebiü'l evvel 1227 H/1812 M. 3- 1131 Niğde'de Güllüce nam karyede mescide nim akçe ile imam... fevt Mehmed'e kadı arzıyla 1123 H/1711 M. 4- VGM Arşivi 150 Numaralı Esas Defteri 9/3: Niğde Güllüce karyesinde, Niğde mutasarrıfı Mahmud Paşa'nın tamir etmiş olduğu Şeyh Abdullah Cami-i şerifinin yevmi nim akçe ile hatibi olan Abdullah Sadeddin Efendi'nin vefatıyla yerine Mehmed Sami, Ali Haydar Efendilere ba hatt-ı hümayun ile tevcih kılınmıştır. 27 Cemaziye'l-evvel 294 H/1877 M. Ali Haydar Efendi'nin vefatıyla yerine yapılan tamir 14 Receb 1337 tarihlidir ki caminin yıkılışının söylenildiği gibi 150-200 yıl öncesine gitmediği anlaşılıyor. 5- VGM Arşivi 2317 Numaralı Defter s. 82 vakfiye sureti: Medine-i Niğde kurrasından Güllüce karyesinde ka-in Şeyh Abdullah Ağa Cami-i şerifi için karye-i mezkure ahalisinden Süleyman ibn-i Hasan'ın üç bin kuruş nukud-u vakfı 16 cemaziye'l ahir 310 tarihinde sâdir olan irade-i aliyye mucibince kaydolunmuştur.

türbe

①

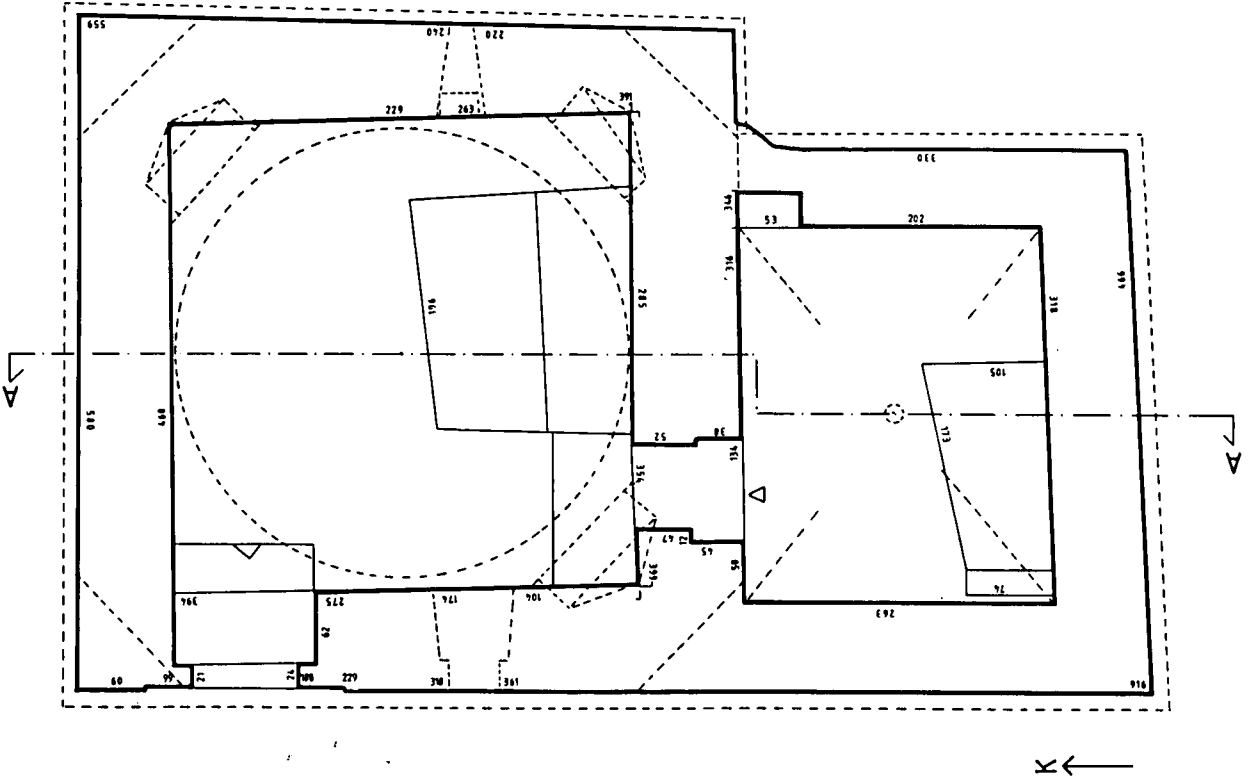
kümbet

K
↑

NİĞDE GÜLLÜCE KÖYÜ ŞEYH İBRAHİM TEKKESİ, KÜMBET VE TÜRBEŞİ

Röleve Çizim Halit Çal

0 1 2 3 4 5 10 15m

Niğde - Güllüce Köyü ŞEYH İBRAHİM KÜMBETİ

Röleve-Çizim: Halit Çal

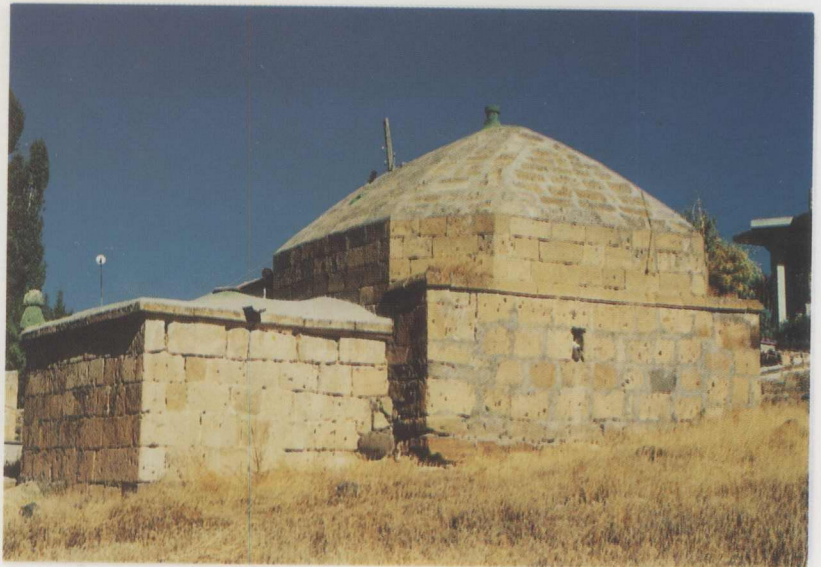
②

Res. 1: Şeyh İbrahim Kümbeti
batı ve güney cephesi

Res. 2: Şeyh İbrahim Kümbeti
güney cephesi

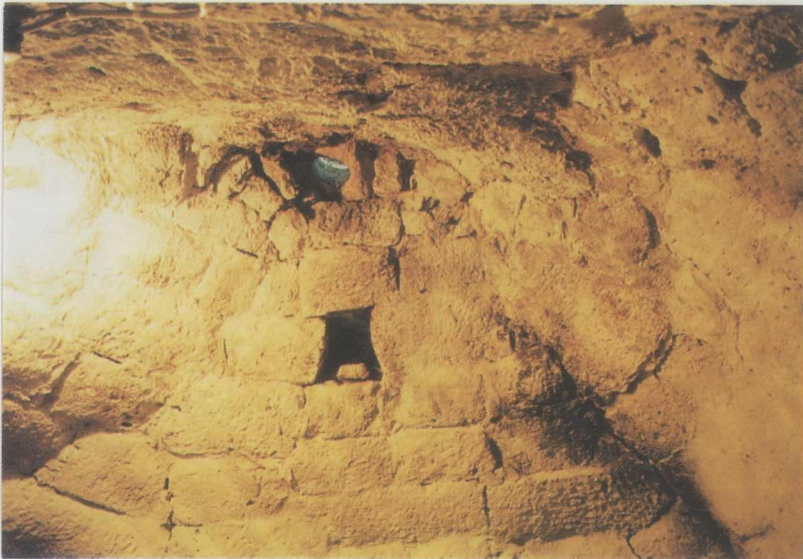
Res. 3: Şeyh İbrahim Kümbeti
doğu cephesi

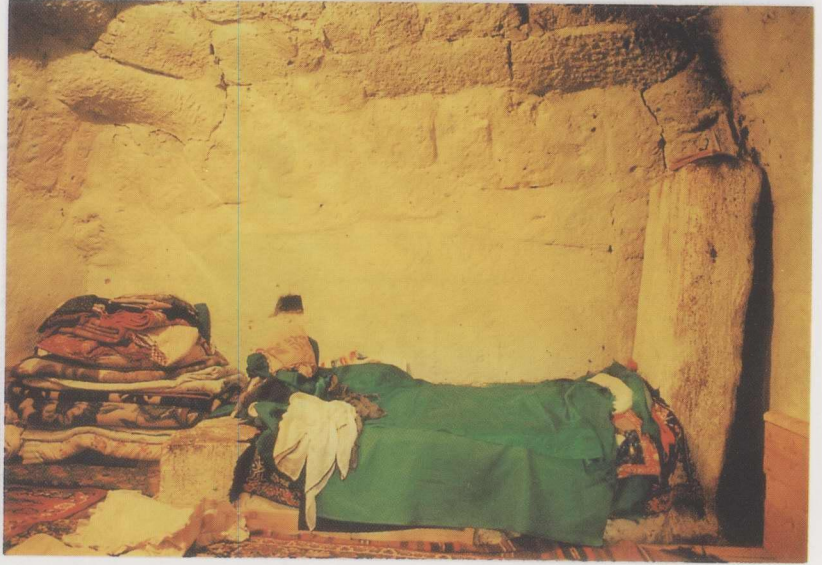
Res. 4: Şeyh İbrahim Kümbeti mezarlar

Res. 5: Şeyh İbrahim Kümbeti iç mekan

Res. 6: Şeyh İbrahim Kümbeti ek mekan tonozu

Res. 7: Şeyh İbrahim Kümbeti ek mekan mezar

Res. 8: Şeyh İbrahim Tekkesi'nin Türbesi batı cephesi

Res. 9: Türbe güney cephesi

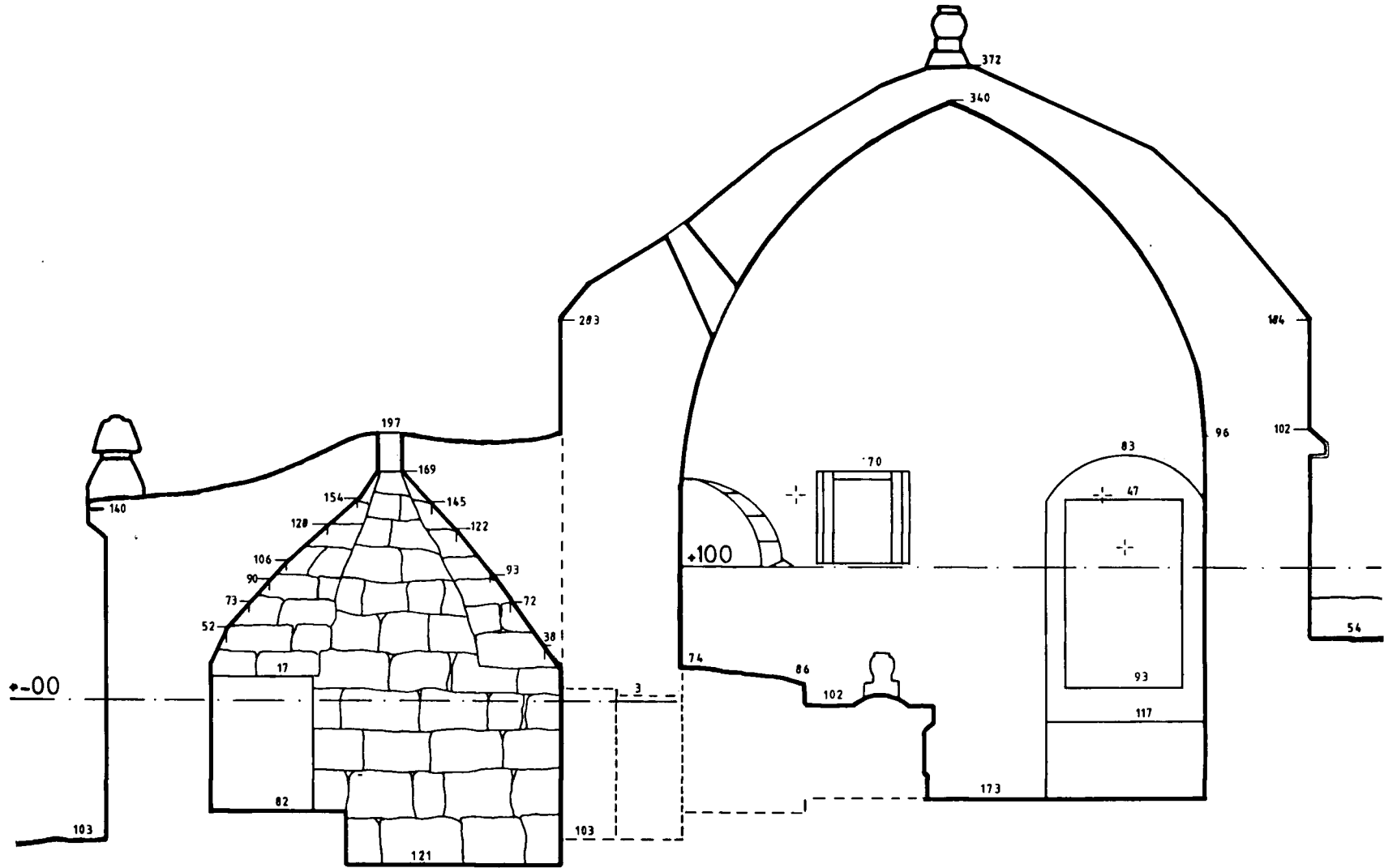
Res. 10: Türbe doğu cephesi

Res. 11: Türbe iç mekan

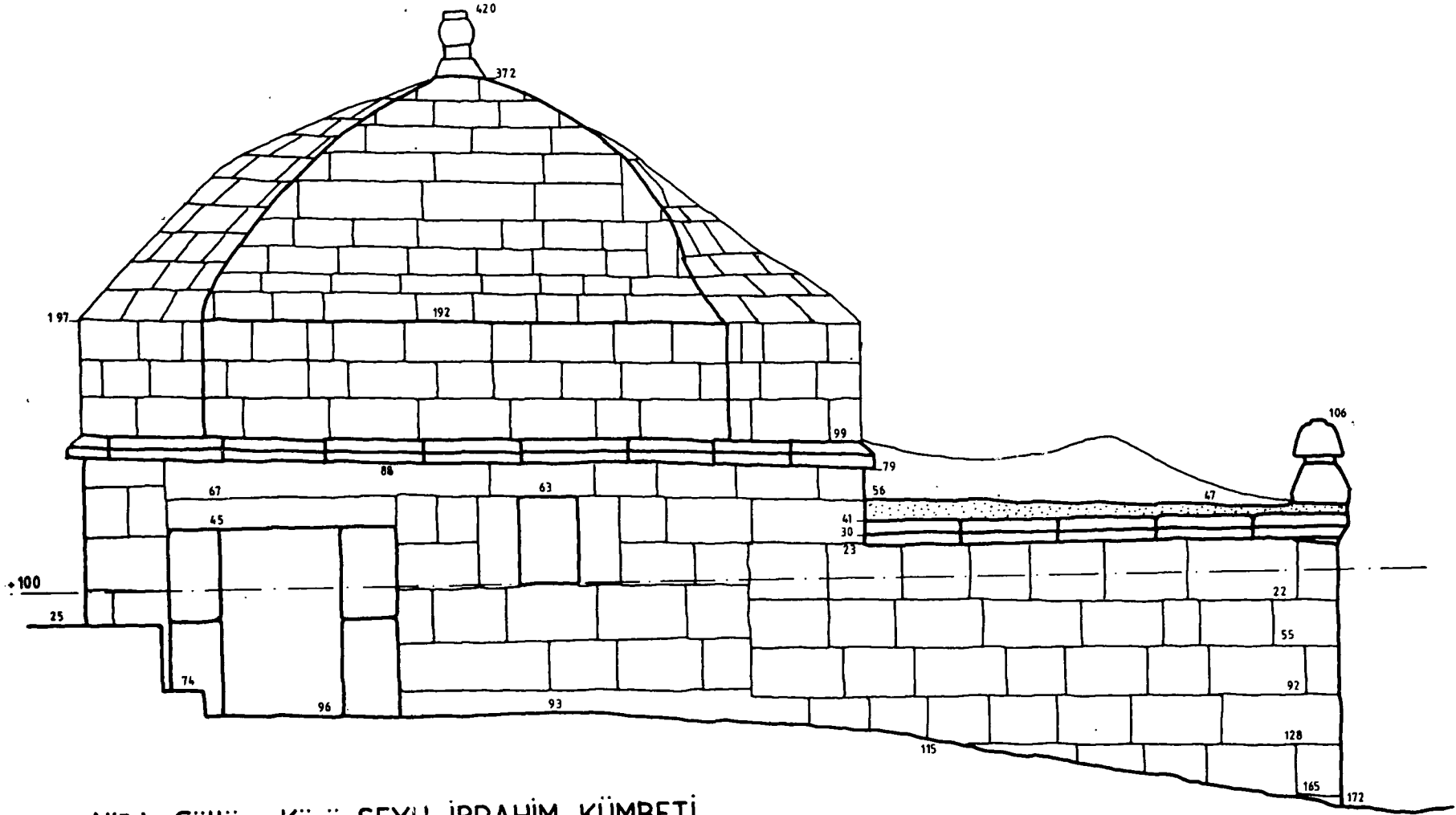
Res. 12: Türbe iç mekan

Niğde-Güllüce Köyü ŞEYH İBRAHİM KÜMBETİ
Röleve-Çizim-Halit Çal

A-A Kesiti

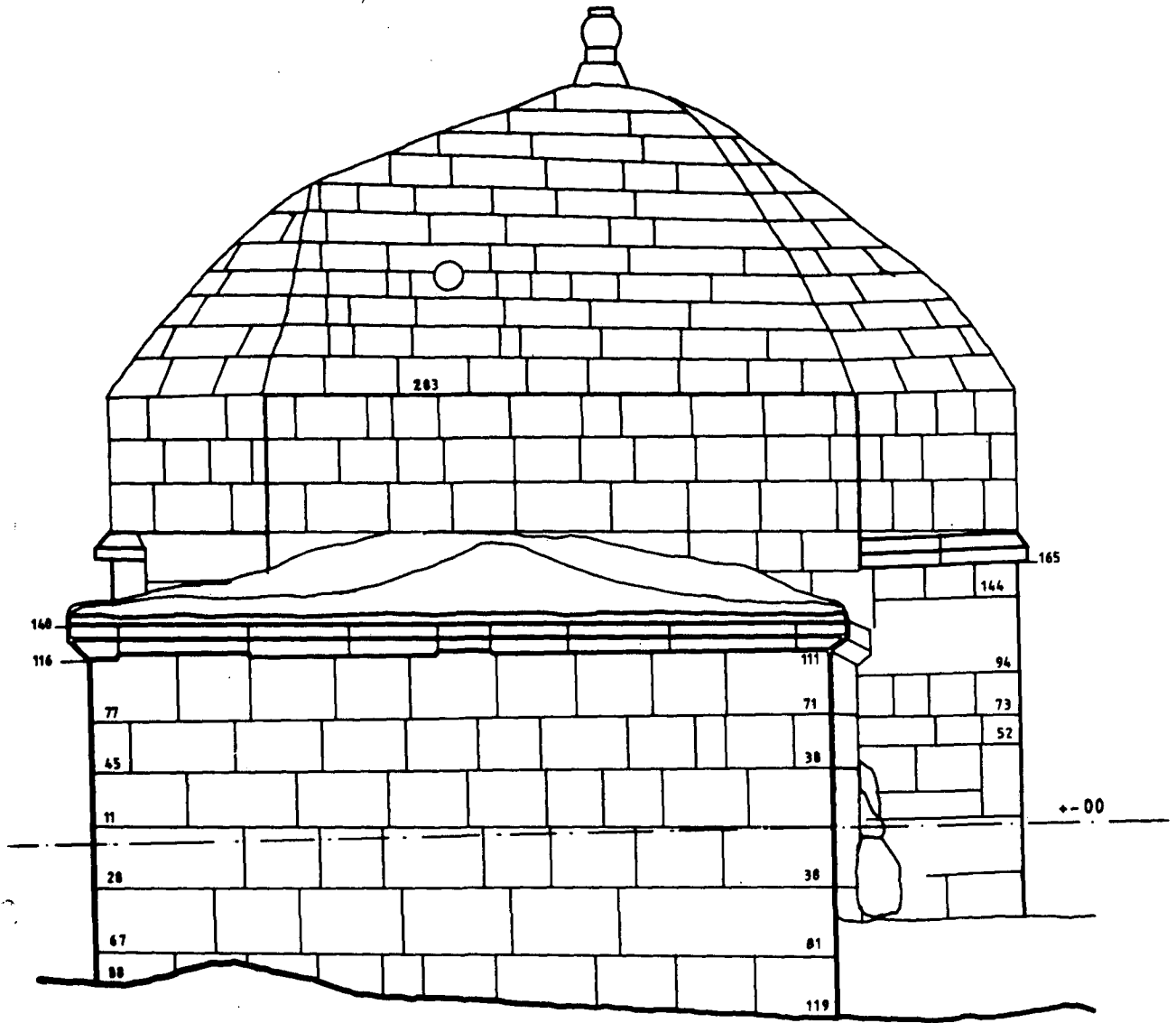
③

Niğde-Güllüce Köyü ŞEYH İBRAHİM KÜMBETİ
Röleve-Çizim Halit Çal

Batı Cephesi

4

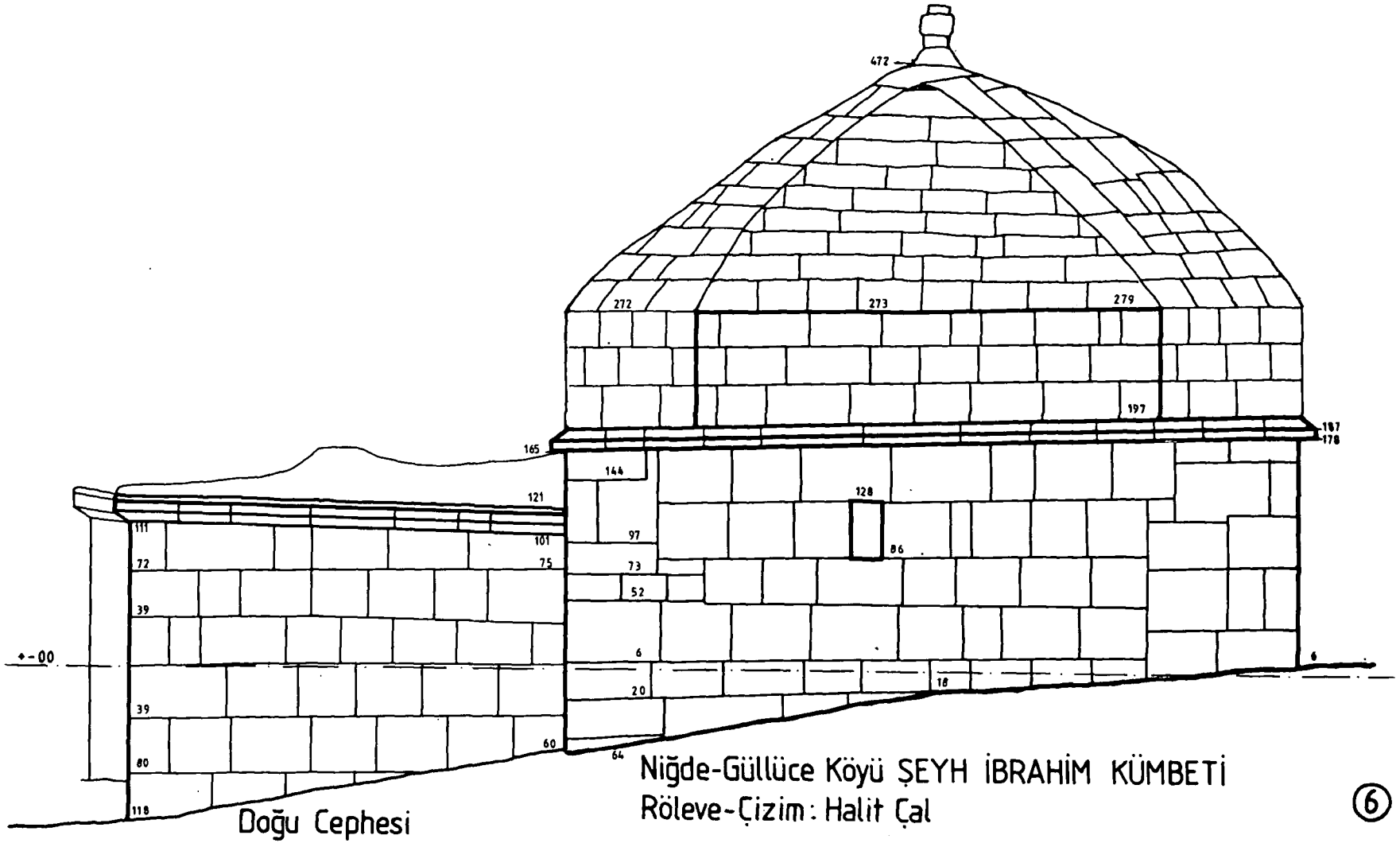

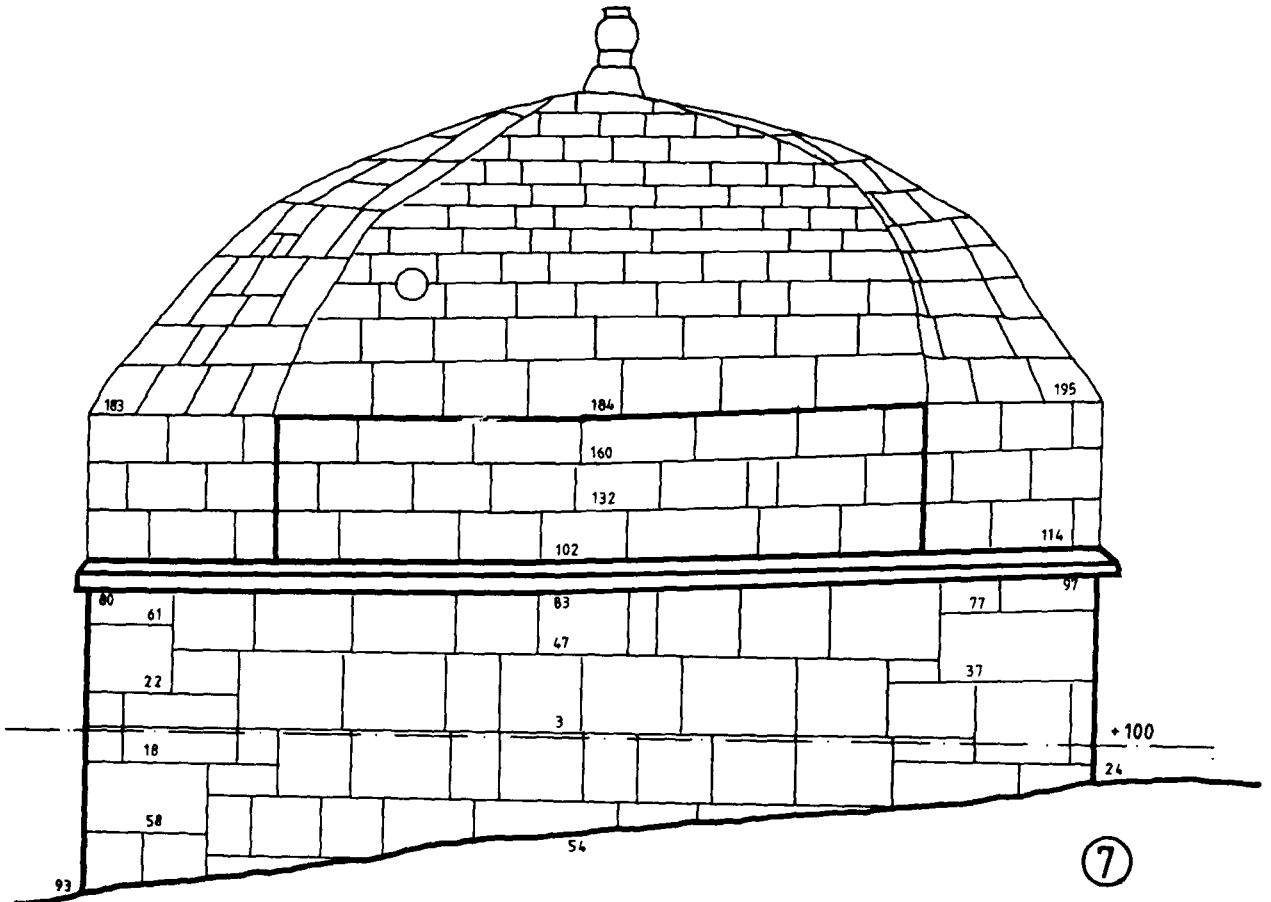
Niğde-Güllüce Köyü ŞEYH İBRAHİM KÜMBETİ

Röleve-Çizim: Halit Çal

Güney Cephesi

⑤

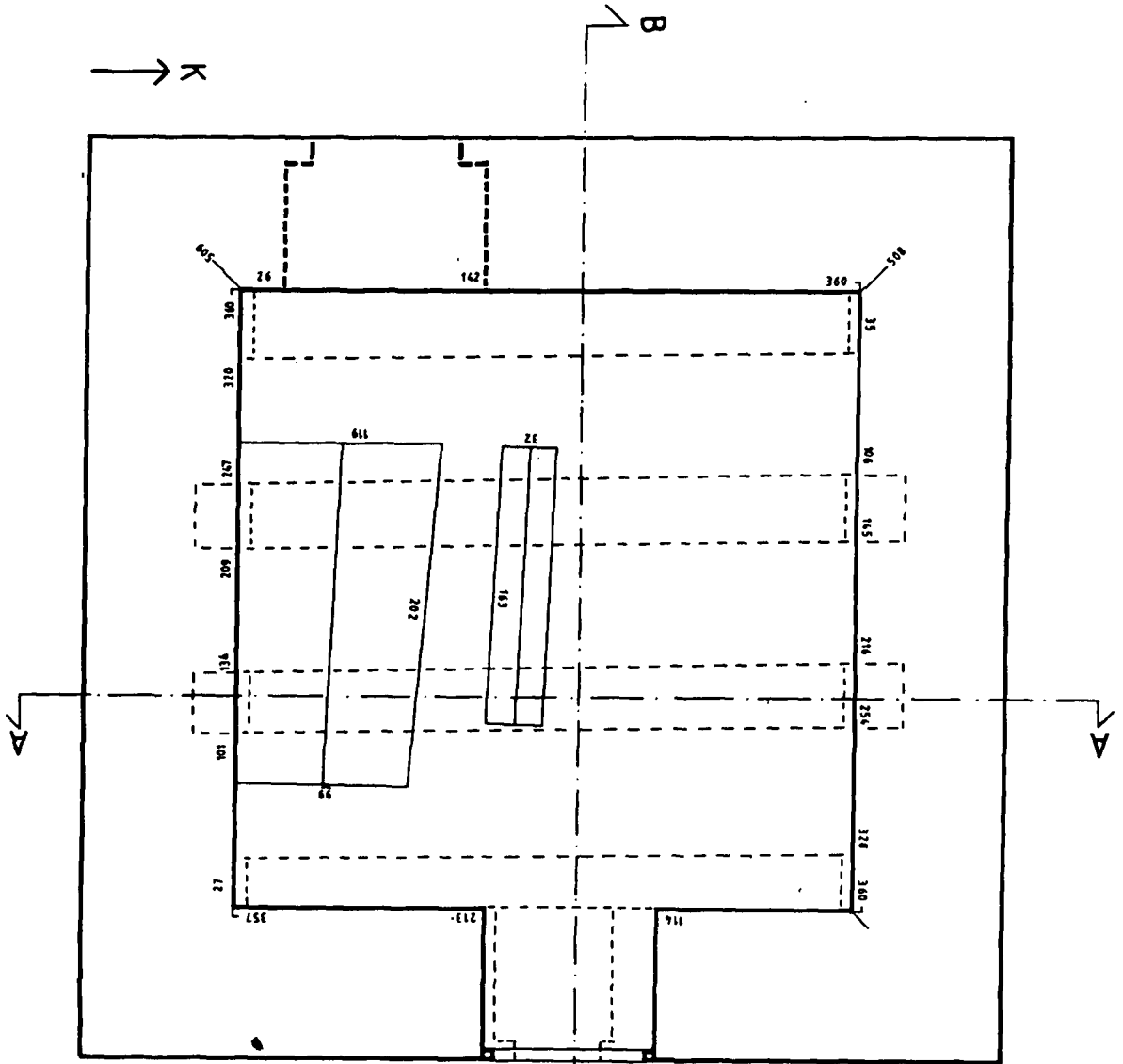

Niğde-Güllüce Köyü ŞEYH İBRAHİM KÜMBETİ

Röleve-Çizim: Halit Çal

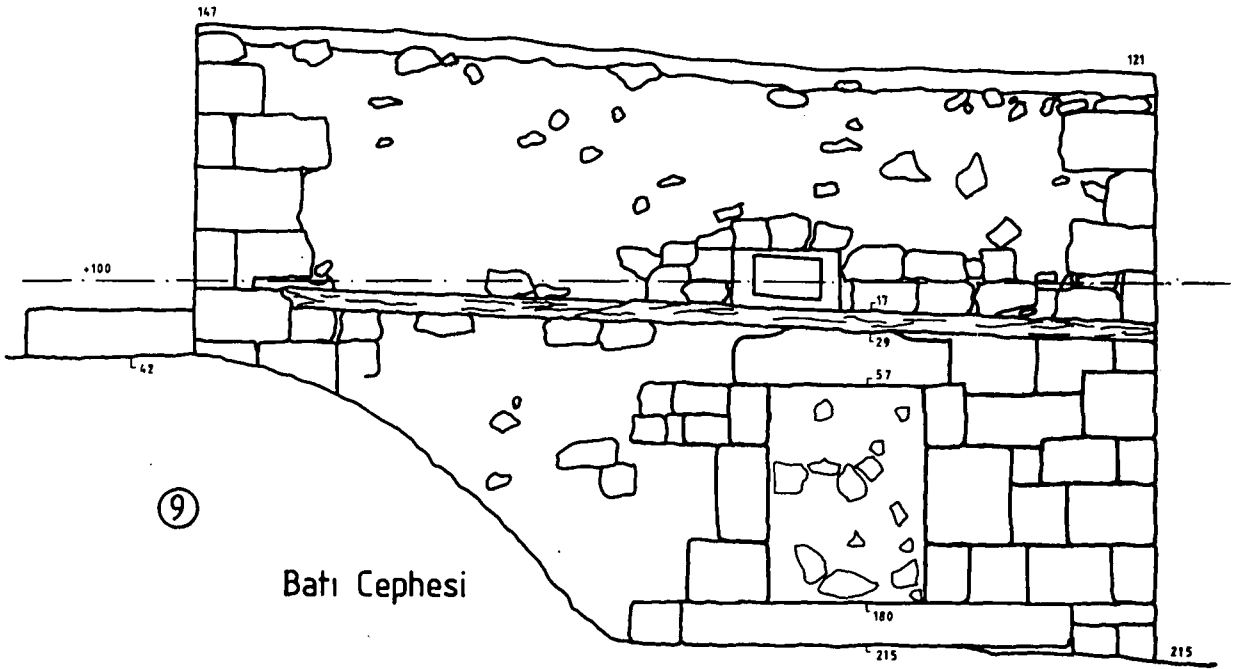
Kuzey Cephesi

Niğde-Güllüce Köyü
ŞEYH İBRAHİM TEKKESİ'NİN TÜRBESİ
Röleve-Çizim: Halit Çal

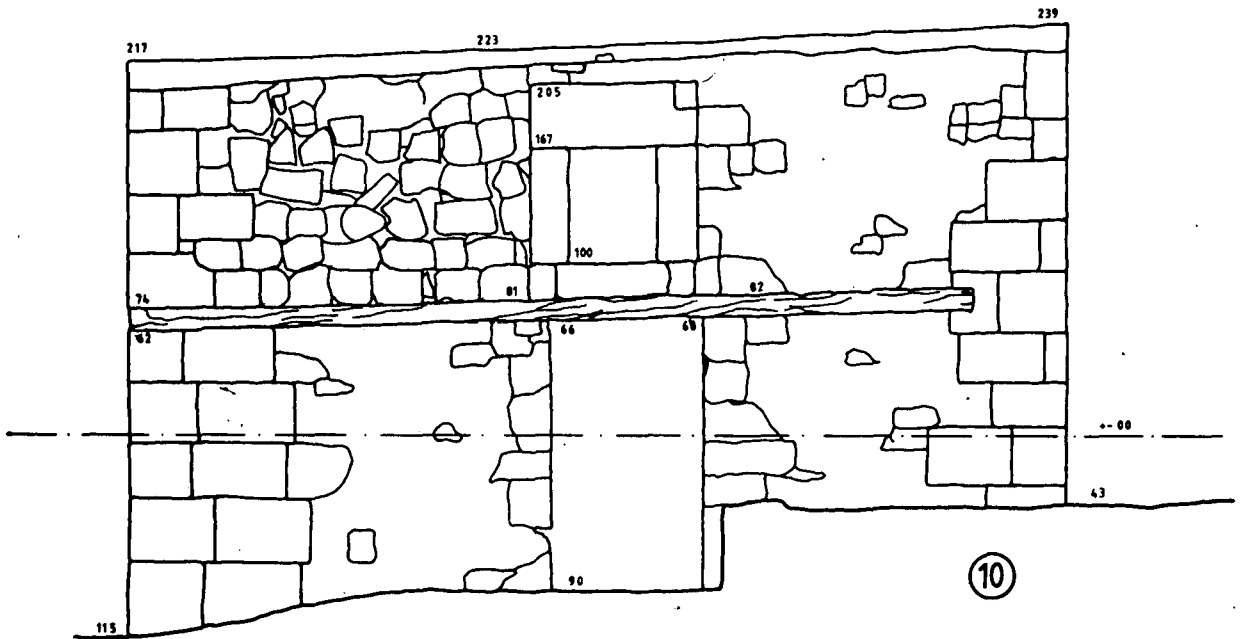
Plan

⑧

Batı Cephesi

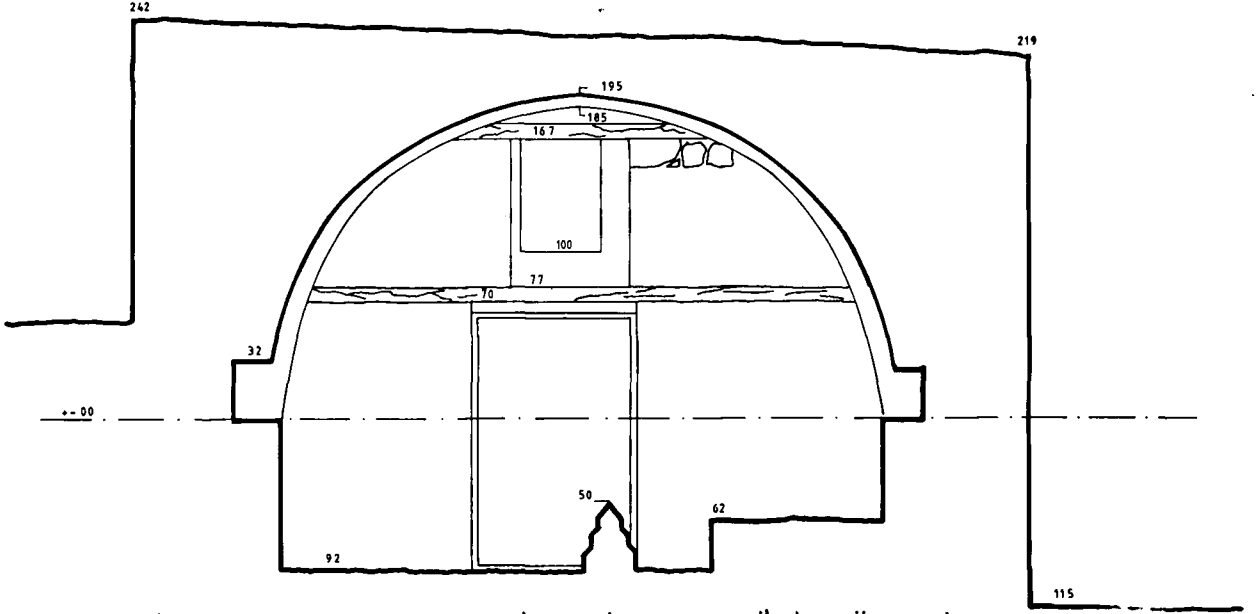
Niğde-Güllüce Köyü ŞEYH İBRAHİM TEKKESİ'NİN TÜRBESİ
Röleve - Çizim: Halit Çal

Niğde Güllüce Köyü ŞEYH İBRAHİM TEKKESİ'NİN TÜRBESİ

Röleve Çizim: Halit Çal

Doğu Cephesi

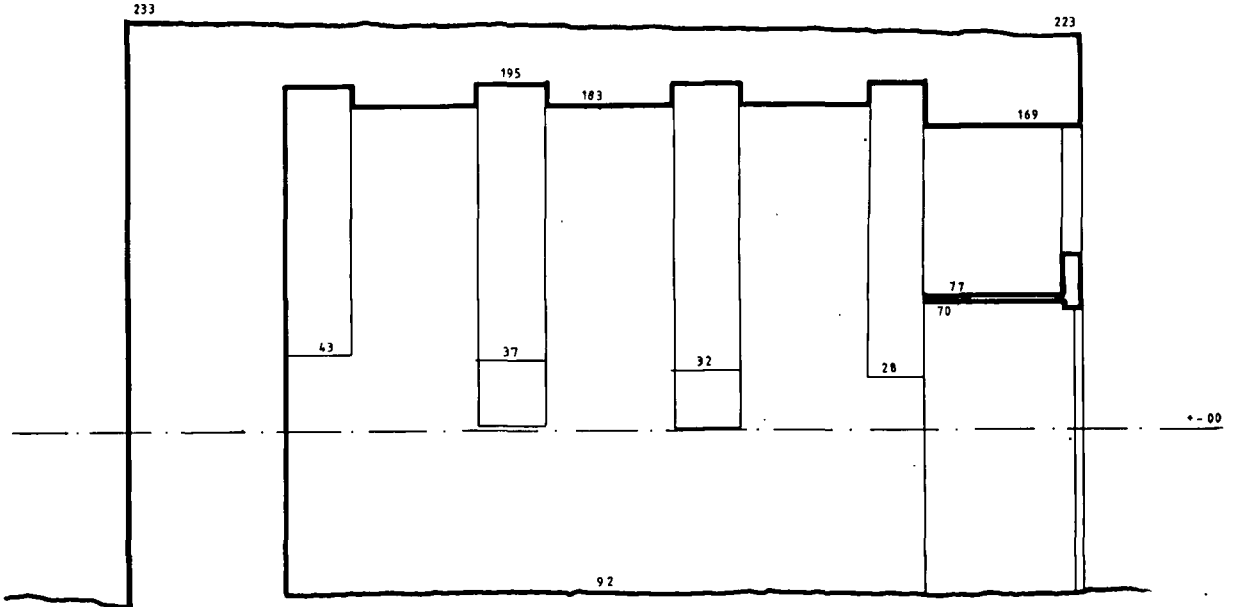

NİĞDE - Güllüce Köyü, ŞEYH İBRAHİM TEKKESİ'NİN TÜRBESİ

Röleve-Çizim: Halit Çal

B-B Kesiti

⑪

Niğde Güllüce Köyü ŞEYH İBRAHİM TEKKESİ'NİN TÜRBESİ

Röleve Çizim Halit Çal

A-A Kesiti

⑫